

Laantagerens Forventning om fremtidigt Prisfald, et Prisfald, der netop bliver Virkelighed gennem denne Forventning.

Cassels Bog fremtræder som nævnt kun for de gennemgaaede Paragraffers Vedkommende i ændret Skikkelse; men det kunde maaske alligevel være paa sin Plads at røre ved endnu et enkelt Punkt. — I Modsætning til Marshall, der som Udgangspunkt for sin Priskere tager den komplicerede Sammenhæng mellem Pris og Udbud af Produktionsfaktorer, tager Cassel som bekendt sit Udgangspunkt i givne Produktionsfaktormængder; og dette givne Udbud i Relation til Efterspørgslen er det, der i første Instans giver Knapheden; først i anden Instans kommer han ind paa, at denne givne Mængde maa afløses af andre Konstanter, som er Udtryk for, i hvilket Omfang Mængden af de forskellige Produktionsfaktorer varierer ved svingende Priser paa disse (og dette gælder i Parantes bemærket alle Produktionsfaktorkategorier, altsaa ogsaa Jord), men stadig holdes dog fast — i Polemik mod Marshall — hvorledes det primære maa være den givne Mængde. Man maa nu uvilkaarligt spørge, vilde en Drøftelse af Tilstedeværelsen af Magtpositioner og Betydningen heraf for hele Prisdannelsen ikke falde naturligt indenfor Rammerne af Cassels Bog; men en saadan virkelig Drøftelse leder man forgæves efter.

Selvfølgelig berøres selve Problemet adskillige Steder, som det jo maa blive Tilfældet, naar der tales om Substitution (naar f. Eks. Cassel taler om, at der er en almindelig Tendens til i voksende Grad at fremme Substitutionen af Kapitaldisposition for andre Produktionsfaktorer, maa det vel i sin Konsekvens give Basis for Udnyttelse af en Magtposition udover den »naturlige« Knaphed), og specielt — og noget ensidigt — tages Problemet frem, naar der er Tale om Fagforeningernes Lønpolitik. I Modsætning til den ideelle Prisdannelse, der er i Overensstemmelse med Knaphedsprincippet, siger Cassel — for Resten ogsaa i en af de nytilkomne Passager — har Fagforeningerne i en Række Erhverv formaaet at hæve Arbejdernes Lønninger væsentligt over Gennemsnitsbetingelserne for de øvrige Arbejdere, der er udsat for en effektiv Konkurrence; men man kan spørge, er disse sidstes Aflønning den »ideelle«, er de ikke netop ved Manglen paa Magt lagt blot for andre Faktors Magtposition? Ud fra Cassels Grundsynspunkt skulde man synes, at Skridtet ikke var langt til Drøftelse af Magtpositionen, men som det er blevet sagt, blandt Bestemmelsesgrundene i sit Ligevægtssystem har Cassel Mængden af Produktionsfaktorerne, men ikke Ejendomsforholdet til dem.

O. Blinkenberg Nielsen.

G. D. H. Cole: THE INTELLIGENT MAN'S GUIDE THROUGH WORLD CHAOS. Gollancz. London 1932. 680 S.

Da jeg i 1924 havde en Samtale med Cole i London, spøjte han med, at han skrev alt for meget; han mente aabenbart, det var skadeligt for hans Anseelse. Hans Tilknytning først til Guild Socialism, siden til en mere fabisk farvet Socialisme bragte ham vel ogsaa i manges Øjne til mere at rangere mellem socialistiske Agitatorer end mellem socialøkonomiske Videnskabsmænd. Efter 1924 har hans Produktion fortsat været forbavsende omfattende. Men ikke blot hans Ansættelse ved Oxford Universitetet, ogsaa Gehalten i alt Fald i nogle af hans Bøger har styrket hans videnskabelige Anseelse. Jeg skal ikke gøre mig til af at have fulgt hans Produktion som Helhed, men har med godt Udbytte læst baade hans lille Oversigt over den engelske Arbejder-

Laantagerens Forventning om fremtidigt Prisfald, et Prisfald, der netop bliver Virkelighed gennem denne Forventning.

Cassels Bog fremtræder som nævnt kun for de gennemgaaede Paragraffers Vedkommende i ændret Skikkelse; men det kunde maaske alligevel være paa sin Plads at røre ved endnu et enkelt Punkt. — I Modsætning til Marshall, der som Udgangspunkt for sin Priskere tager den komplicerede Sammenhæng mellem Pris og Udbud af Produktionsfaktorer, tager Cassel som bekendt sit Udgangspunkt i givne Produktionsfaktormængder; og dette givne Udbud i Relation til Efterspørgslen er det, der i første Instans giver Knapheden; først i anden Instans kommer han ind paa, at denne givne Mængde maa afløses af andre Konstanter, som er Udtryk for, i hvilket Omfang Mængden af de forskellige Produktionsfaktorer varierer ved svingende Priser paa disse (og dette gælder i Parantes bemærket alle Produktionsfaktorkategorier, altsaa ogsaa Jord), men stadig holdes dog fast — i Polemik mod Marshall — hvorledes det primære maa være den givne Mængde. Man maa nu uvilkaarligt spørge, vilde en Drøftelse af Tilstedeværelsen af Magtpositioner og Betydningen heraf for hele Prisdannelsen ikke falde naturligt indenfor Rammerne af Cassels Bog; men en saadan virkelig Drøftelse leder man forgæves efter.

Selvfølgelig berøres selve Problemet adskillige Steder, som det jo maa blive Tilfældet, naar der tales om Substitution (naar f. Eks. Cassel taler om, at der er en almindelig Tendens til i voksende Grad at fremme Substitutionen af Kapitaldisposition for andre Produktionsfaktorer, maa det vel i sin Konsekvens give Basis for Udnyttelse af en Magtposition udover den »naturlige« Knaphed), og specielt — og noget ensidigt — tages Problemet frem, naar der er Tale om Fagforeningernes Lønpolitik. I Modsætning til den ideelle Prisdannelse, der er i Overensstemmelse med Knaphedsprincippet, siger Cassel — for Resten ogsaa i en af de nytilkomne Passager — har Fagforeningerne i en Række Erhverv formaaet at hæve Arbejdernes Lønninger væsentligt over Gennemsnitsbetingelserne for de øvrige Arbejdere, der er udsat for en effektiv Konkurrence; men man kan spørge, er disse sidstes Aflønning den »ideelle«, er de ikke netop ved Manglen paa Magt lagt blot for andre Faktors Magtposition? Ud fra Cassels Grundsynspunkt skulde man synes, at Skridtet ikke var langt til Drøftelse af Magtpositionen, men som det er blevet sagt, blandt Bestemmelsesgrundene i sit Ligevægtssystem har Cassel Mængden af Produktionsfaktorerne, men ikke Ejendomsforholdet til dem.

O. Blinkenberg Nielsen.

G. D. H. Cole: THE INTELLIGENT MAN'S GUIDE THROUGH WORLD CHAOS. Gollancz. London 1932. 680 S.

Da jeg i 1924 havde en Samtale med Cole i London, spøjte han med, at han skrev alt for meget; han mente aabenbart, det var skadeligt for hans Anseelse. Hans Tilknytning først til Guild Socialism, siden til en mere fabisk farvet Socialisme bragte ham vel ogsaa i manges Øjne til mere at rangere mellem socialistiske Agitatorer end mellem socialøkonomiske Videnskabsmænd. Efter 1924 har hans Produktion fortsat været forbavsende omfattende. Men ikke blot hans Ansættelse ved Oxford Universitetet, ogsaa Gehalten i alt Fald i nogle af hans Bøger har styrket hans videnskabelige Anseelse. Jeg skal ikke gøre mig til af at have fulgt hans Produktion som Helhed, men har med godt Udbytte læst baade hans lille Oversigt over den engelske Arbejder-

bevægelses Historie og hans »The Next Ten Years in British Social and Economic Policy«, i hvis Fortale han bekender, at han paa mange Punkter er blevet tvunget til at revidere sine Anskuelser.

Men hvordan det nu end forholder sig med Coles øvrige Produktion, saa har han i den foreliggende Vejledning gennem Øjeblikkets Verdenskaos givet en værdifuld Hjælp til at forstaa, hvor vi er, og hvordan vi er kommet derhen, hvor vi er. Der foreligger næppe nogen bedre Bog til Belysning af den økonomiske Udvikling i alle dens Forgreninger efter Verdenskrigen. Bogen henvender sig til den almindelige Læser, den intelligente Mand. Om Cole derved stiller større Fordringer end Bernard Shaw, der i sin Bog om Socialismen henvendte sig til den intelligente Kvinde, skal jeg lade være usagt. Men selv om Bogen ikke er skrevet for Fagfolk, skulde jeg dog tro, at Socialøkonomer vil kunne læse den med stort Udbytte. Skønt den ikke bringer dem saa meget nyt som Lægfolk, vil den baade minde dem om meget og stille det i en ny Sammenhæng.

Det er for det første et meget omfattende Værk med en stor Rigdom af Oplysninger fra snart sagt alle Jordens Lande. Danmark omtales saaledes paa mange Steder. Oplysninger, som man ellers maatte søge paa mange forskellige Steder, er her samlede til en lille statistisk Haandbog med en Mængde Tabeller og Diagrammer, der belyser den nyeste Udvikling i Befolkningsforhold, Produktion, Priser og Lønninger, Udenrigshandel, Finansforhold, Beskæftigelse o. s. v. Det er vel næppe muligt, at der ingen Fejl skulde have indsneget sig i dette store Materiale. I hvert Fald er der paa S. 453, i en Tabel vedrørende Danmarks offentlige Indtægter, sket en Ombytning af Beløbene for Indkomst- og Formueskat og Ejendomsskatterne, saa at disse sidste synes at spille en overvældende Rolle. Ved nøjere Gennemgang kan maaske ogsaa andre Fejl findes. Men i det store og hele synes det statistiske Materiale at være valgt fra de bedste Kilder og omhyggelig behandlet.

Men Bogen er langt mere end en Kompilation af Tal og Fakta. Den sætter sig for at give Forstaaelse ikke blot af disse enkelte Fakta, men af hele det mangfoldige Væv af Traade, som Verdensøkonomien har frembragt i senere Aar, og hvori vi har ondt ved at finde Rede. Det forekommer mig, at Cole er en sober og sund Vejleder, der ofte paa en lykkelig Maade finder Ord for det væsentlige i Forholdene. Straks i det første Kapitel, hvor han giver et foreløbigt Rids af den øjeblikkelige (Bogen udkom i Sept. 1932) Situation, er der en Mængde slaaende Bemærkninger som f. Eks. denne: »Verden er bestyrtet over sin egen Produktionsevne, og jo mere denne Evne vokser, des mindre er tilsyneladende Verden i Stand til at gøre Brug af den. Ingen vil blot forsøge paa at nægte, at denne Situation er paa een Gang latterlig og tragisk«. Eller med Henblik paa de politiske Forhold: »Thi Menneskeslægten faar de Førere, den fortjener; og det er for Øjeblikket klart, at Folkene vil kun faa Held til at bringe Rede i deres økonomiske Affærer, hvis der er en vidt udbredt Forstaaelse af økonomiske Problemer og en intelligent offentlig Mening, der formaar baade at give Førerne et Rygstød, naar de gør det rette, og ubarmhertigt at feje dem til Side, naar de handler forkert«. Dette er maaske et fromt Ønske, men i alt Fald rigtig set.

Det gaar ikke an at citere videre fra Bogens øvrige 12 Kapitler. Blot lidt Antydning af, hvorom de handler. Medens Kapitel 2 gaar noget tilbage fra den nuværende Situation til »de økonomiske Følger af Krigen«, og navnlig

beskæftiger sig med U. S. A. og England, er Kapitel 3 en kort Rekapitulation af den økonomiske Historie fra Midten af det attende Aarhundrede til Verdenskrigen. Det fjerde Kapitel er en Karakterisering af det nuværende økonomiske System. Derefter behandles en Del Specialproblemer, i Kapitel 5 Priserne og Prisniveauet, i Kapitel 6 Penge, Kredit og Kapital, i Kapitel 7 Arbejdsløshed og Konjunkturbølger, i Kapitel 8 Udenrigshandelen i Teori og Praksis, i Kapitel 9 de offentlige Finanser og i Kapitel 10 den økonomiske Organisation, hvorunder Kapitalsammenslutninger og Arbejdsgiveres og Arbejderes Kamp om Arbejdsbetingelserne. Naar saaledes hele den vesteuropæisk-amerikanske økonomiske Bygning er gaaet efter i Sømmene og dens Oprindelse klarlagt, er man beredt til at gaa over til Kapitel 11: Udfordringen fra Rusland; paa knap halvhundrede Sider gives en Skildring belagt med mange Tal af Femaarsplanen, og hvad der gik forud. Saaledes er da det Problem stillet, som Kapitel 12 nærmere behandler: Er der (ogsaa for Vesteuropa-Amerika) noget Alternativ for Kapitalismen? Her indføres da Fremstillingen af, hvad Socialisme og Planøkonomi tilsigter. Og i Slutningskapitlet opstilles da tydeligt de to Muligheder: enten en Genrejsning af Kapitalismen, dog med væsentlige Ændringer, der skal bringe et bedre Forhold mellem Produktionsevnen og Købekraften, eller en Afskaffelse af Kapitalismen og, hvad Forfatteren selv kalder »et Spring ud i det socialistiske Forsøgs ukendte Hav«. Forfatteren lægger her som paa mange andre Punkter ikke Skjul paa sine socialistiske Anskuelser, skønt den sædvanlige socialistiske Stemmeføring ikke er fremtrædende. Men mere Vægt end paa, om der vælges den ene eller den anden af de to Veje, lægger han paa, at hvad der skal ske, maa ske snart.

Til en meget billig Pris (5 sh.) og i et enkelt Bind har man her ikke blot de mange oplysende Enkeltheder fra Verdensøkonomiens hele Omraade baade geografisk og saglig set, men man faar ogsaa et tiltalende Indtryk af en paa een Gang nøgtern og idealistisk Forfatterpersonlighed. Bogen vil sikkert finde Læsere i alle Lande.

Even Marstrand.

Otto Bauer: RATIONALISERING. Oversættelse ved Even Marstrand. Martins Forlag 1932. 238 S.

Forfatteren er den velbekendte østrigske Socialdemokrat, der har været blandt de førende i den internationale socialdemokratiske Arbejderbevægelse efter Krigen. Hans Bog er præget af hans politiske Stilling. Med Rette fremhæver Oversætteren de i Bogens sidste Afsnit fremsatte Betragtninger om Sovjetunionens socialistiske Politik. Bauer benægter ikke, at det er et socialistisk Opbygningsarbejde, der skrider frem i Rusland, men han mener dog, at Sovjet endnu befinder sig paa et Stadium, som han kalder Diktaturets Statskapitalisme. Det er en ganske misvisende Betegnelse. Diktaturets Statssocialisme dækker bedre, idet der jo i Sovjetunionen ikke findes en Produktionskapital af større Omfang i privat Besiddelse.

Bauer viger tilbage for den russiske Vej til Socialismen og søger i Stedet en Vej, hvor det industrielle Bureaukrati under demokratiske Samfundsgorganers Kontrol og i aandelig Frihed fører Udviklingen frem til den Samfundets Rationalisering, som efter hans Mening maa afløse den individuelle Rationalisering med alle dens »Fejlrationiseringer«.